

МОНІТОРИНГ ВІДПОВІДНОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВУ УКРАЇНИ, ДЕРЖАВНИМ ПРОГРАМАМ, СТРАТЕГІЯМ

Висвітлено теоретико-правові основи моніторингу відповідності нормативно-правових актів чинному законодавству України, державній стратегії і програмам. Обґрунтовано необхідність впровадження комплексної системи правового моніторингу в Україні.

Ключові слова: правовий моніторинг, нормативно-правовий акт, правова експертиза, державна стратегія, регіональний розвиток.

Онищук И. И. Мониторинг соответствия нормативно-правовых актов действующему законодательству Украины, государственным программам, стратегиям.

Освещены теоретико-правовые основы мониторинга соответствия нормативно-правовых актов действующему законодательству Украины, государственной стратегии и программам. Обоснована необходимость внедрения комплексной системы правового мониторинга в Украине.

Ключевые слова: правовой мониторинг, нормативно-правовой акт, правовая экспертиза, государственная стратегия, региональное развитие.

Onishchuk I. I. Monitoring the compliance of legal acts with effective Ukrainian legislation, state programmes, strategies.

The theoretic framework for monitoring compliance with normative legal acts of the current legislation of Ukraine, state strategies and programmes. The necessity of introduction of a complex system of legal monitoring in Ukraine.

Keywords: legal monitoring, legal act, legal expertise, the state strategy of regional development.

У сучасних умовах адаптації законодавства України до законодавства ЄС як пріоритетної складової процесу інтеграції України до Європейського Союзу, актуальною потребою всіх видів нормотворення є всебічна оцінка стану нормотворення і його результатів.

Однією з важливих складових нормотворчого процесу є здійснення правового моніторингу як цілих галузей права і законодавства, так і оцінки якості окремих нормативних документів, тобто їх відповідність міжнародним нормам і принципам, національному законодавству, техніко-юридичним критеріям та визначення найбільш оптимальних і науково обґрунтованих методів вдосконалення нормативно-правових актів.

Багато теоретичних положень, пов'язаних з правовим моніторингом, є дискусійними. У сучасній юридичній науці правовий моніторинг зводиться в основному до моніторингу законодавства і правозастосовної практики. Далеко не вичерпані можливості порівняльно-правового дослідження його різновидів, техніки і технології проведення. Розпорошеність моніторингових досліджень і досліджень державної політики негативно позначається на процесі корекції чинного законодавства, державної стратегії та програм.

Зазначена проблематика знайшла своє відображення у наукових дослідженнях Н. Державіна, І. Закірова, Н. Ісаєвої, В. Кириченка, Д. Мартіна, А. Невеселова, М. Квіна Т. Кіма, М. Куракіна, О. Короткової, І. Лозинської, Л. Лукас, В. Ругера, Л. Сайц, В. Сирих, М. Чеснокової та інших.

У наукових працях спостерігається відсутність єдиних підходів щодо розуміння феноменологічних засад моніторингової експертизи нормативно-правових актів.

Тому *метою* даної статті є висвітлення теоретико-правових основ моніторингу відповідності нормативно-правових актів чинному законодавству України, державній стратегії і програмам; обґрунтування необхідності впровадження комплексної системи правового моніторингу в Україні.

Правовий моніторинг у поєднанні з державною політикою являє собою особливий різновид прикладної, науково-пізнавальної юридичної діяльності як системи отримання та аналізу правової інформації про стан правових явищ і ступеня її адекватності державній політиці. Техніка проведення моніторингу представляє собою сукупність методів, прийомів, інструментів, у тому числі прийоми збору інформації: експертна оцінка, правова експертиза, тлумачення права, спостереження, анкетування, опитування, соціально-психологічні прийоми, групування. Зазначені прийоми відносяться до процесу одержання теоретичних знань про предмет і об'єкт правового моніторингу [1, с. 13–14].

Необхідність вдосконалення державно-правового інституту правового моніторингу в Україні зумовлена сучасними викликами для регіональної політики України та однією з цілей асоціації між

Україною і Європейським Союзом – посилювати співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод [2, с. 9].

На даному етапі суспільного розвитку такими викликами є недосконале правове врегулювання розподілу повноважень між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, нестача кваліфікованих кадрів, необхідних для стратегічного планування, розроблення та впровадження новітніх інструментів стимулювання регіонального розвитку, аналізу та моніторингу їх ефективності. Удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на загальнодержавному та регіональному рівні відбувається шляхом оптимізації нормативно-правової бази, що унормовує систему стратегічних планових та прогнозних документів, процедури їх розроблення та реалізації на всіх рівнях територіальної організації влади [3].

Моніторинг – це складне явище і, передусім процес пізнання. Він поєднує процеси прогнозування, моделювання, визначення предмета регулювання, кореляцію актів і способів дії тощо. Сам факт прийняття нормативно-правового акта ще не є вирішенням проблеми, а лише відправною точкою, що рухає складні процеси дії норм права. Цю довгу схему можна назвати циклом правового розвитку. При цьому від того, наскільки при прийнятті нормативно-правового акта правильно цей цикл прогнозується законодавцем, залежить майбутня ефективність норми [4, с. 91].

Прогнозування як пізнавальний процес у широкому розумінні розглядається як метод або методика оцінки майбутнього. Планування майбутнього є чи не найважливішим аспектом управління будь-якою установою, організацією, підприємством малого бізнесу тощо. Довгостроковий успіх у великих і малих організаціях тісно пов'язаний з тим, наскільки добре керівництво організації здатне передбачити своє майбутнє і розробляти відповідні стратегії для вирішення можливих майбутніх сценаріїв [5].

М. Квін, Т. Кім, Д. Мартін і В. Ругер у дослідженні правового та політичного наукових підходів до прогнозування рішень Верховного Суду США порівнюють два окремих методи прогнозування – правовий та політичний. Дані методи прогнозування розходяться методологічно, і в цьому сенсі є багато відмінностей між законом і політичною думкою. Найбільш очевидна відмінність лежить на рівні їх застосування [6, с. 1152].

Згідно Методичних рекомендацій щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів, алгоритм проведення правової експертизи включає також стадію визначення ступеня відповідності проекту нормативно-правового акта в цілому та окремих його елементів (правових інститутів, груп норм, окремих норм, правових термінів) вимогам юридичної техніки (юридіко-технічна оцінка) і встановлення всіх змістових зв'язків положень проекту з нормами, що містяться в інших нормативно-правових актах (системно-юридічна оцінка). Основним способом вирішення питання про відповідність предмета регулювання і виду нормативно-правового акта є порівняльний аналіз проекту і споріднених нормативно-правових актів різного рівня. Необхідно звертати увагу на випадки включення до підзаконних нормативно-правових актів положень, які мають регулюватися законом [7].

Основним завданням юридичних служб центральних і територіальних органів виконавчої влади, а також державних підприємств, установ та організацій є перевіряти на відповідність законодавству і міжнародним договорам України проекти наказів та інших актів.

Так, на підставі підпунктів 3 і 4 Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26. 11. 2008 року №1040 (1040-2008-п), положення про юридичне правління Голодержслужби України, до повноважень юридичного департаменту Голодержслужби належать:

а) проведення юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів, підготовлених структурними підрозділами центрального апарату, за результатами якої готуються висновки за формою, затвердженою Міністерством юстиції України і погоджуються (візуються) за наявності віз керівників заінтересованих структурних підрозділів;

б) перевірка на відповідність законодавству і міжнародним договорам України проектів наказів та інших актів, що подаються на підпис Начальнику Голодержслужби, їх погодження за наявності віз керівників заінтересованих структурних підрозділів [8].

Експертиза проектів нормативно-правових актів здійснюється згідно з наказом Міністерства юстиції України «Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини» від 20.08.2008 р. №1219/7 (v1219323-08) [9] та Методичних

рекомендацій Міністерства юстиції України щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів від 09.07.2007 р. №17/05 [10].

Юридична експертиза проектів нормативно-правових актів проводиться на предмет їх відповідності до Конституції (254к/96-ВР) [11], законів України, норм чинних міжнародних договорів України, чинних нормативно-правових актів більшої, рівної або меншої юридичної сили, ustalених принципів структурування нормативно-правових актів даного виду тощо.

Під час проведення експертизи юридичний департамент займається виключно правовими питаннями. Пропозиції юридичного департаменту щодо приведення проекту нормативно-правового акта у відповідність до чинного законодавства можуть враховуватися структурними підрозділами у робочому порядку. Після проведення юридичної експертизи складається мотивований експертний висновок на бланку юридичного департаменту. Про відмову структурними підрозділами від врахування пропозицій зазначається у висновку.

Висновок повинен містити відомості про відповідність предмета правового регулювання компетенції Голодержслужби; про стан нормативного регулювання у даній сфері, необхідність і достатність нормативно-правового акта для врегулювання суспільних відносин у сфері державної служби; про відповідність змісту проекту нормативно-правового акта Конституції (254к/96-ВР) та законам України; про відповідність форми і тексту проекту правового акта правилам нормопроектувальної техніки; про пропозиції щодо приведення проекту нормативно-правового акта у відповідність з Конституцією (254к/96-ВР) та законодавством України (у разі виявлення норм, що не відповідають Конституції або законодавству України). Висновок візується особою, яка проводила юридичну експертизу, начальником відділу та підписується директором юридичного департаменту [12].

Секретаріат Кабінету Міністрів проводить: 1) контроль за своєчасним поданням органами виконавчої влади проектів законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів, інших документів для підготовки їх до розгляду Кабінетом Міністрів; 2) моніторинг виконання органами виконавчої влади актів Кабінету Міністрів, планів організації підготовки проектів актів, необхідних для забезпечення реалізації законів України та організації виконання указів Президента України, а також доручень Президента України та Прем'єр-міністра в частині дотримання строків, визначених для їх виконання.

З метою представлення позиції Кабінету Міністрів під час розгляду законопроектів, внесених до Верховної Ради народними депутатами України, центральні органи виконавчої влади здійснюють моніторинг законопроектів з питань, що належать до їх компетенції, та проводять аналіз таких проектів на відповідність засадам державної політики.

До повноважень Секретаріату Кабінету Міністрів також належить проведення постійного моніторингу та аналіз результатів розгляду судами справ, стороною або третьою особою в яких є Кабінет Міністрів. Секретаріат Кабінету Міністрів вивчає підставу для звернення до суду з позовом, а про результати контролю та моніторингу систематично інформує Прем'єр-міністра [13].

Як виконавча, так і законодавча гілки влади, національні суди є державними органами, які можуть забезпечити узгодженість між державними законами і міжнародними зобов'язаннями з прав людини та рішень щодо їх інтерпретації. Держави можуть максимізувати правовий моніторинг та інші наглядові механізми, тобто, адміністративні одиниці, які спостерігають за виконанням судових рішень. Більш безпосередньо, державам слід використовувати додатковий судовий розгляд як стратегічний засіб для зміцнення та приведення у виконання міжнародних судових рішень. Суди, які приймають прогресивні рішення на застосування міжнародних нормативно-правових актів з прав людини і відіграють істотну роль у сприянні дотриманню на національному рівні. З цією метою більш широкий регіональний діалог між міжнародною і національною судовою системою має вирішальне значення [14, с. 19].

Кабінет Міністрів повинен створити належні умови для громадського моніторингу діяльності органів виконавчої влади. У зв'язку з цим оприлюднюються звіти за результатами моніторингу у засобах масової інформації, на офіційному веб-сайті Кабінету Міністрів (Єдиному веб-порталі органів виконавчої влади), проведення роз'яснювальної роботи щодо цілей, змісту та механізму реалізації державної політики [13].

У додатку №10 до пункту 3 §56 Регламенту Кабінету Міністрів України подано критерії результативності та проведення моніторингу. Беручи до уваги цілі програмного документа, необхідно визначити три - чотири основних критерії (рівень заробітної плати, пенсій, кількість створених робочих місць, обсяг бюджетних надходжень та видатків тощо), за якими оцінюються результати реалізації рішення, спрямованого на розв'язання проблеми. Установлюється порядок проведення моніторингу процесу реалізації рішення, динаміки основних показників, досягнення прогнозованих результатів, визначається періодичність проведення аналізу ефективності результатів реалізації рішення та шляхи їх застосування для коригування державної політики, а також зазначаються центральні органи виконавчої

влади, що братимуть участь у проведенні моніторингу. Визначається періодичність подання звітів Кабінетові Міністрів за результатами моніторингу процесу реалізації рішення [16].

Згідно Регламенту Кабінету Міністрів України проект постанови Кабінету Міністрів, а також проект розпорядження Кабінету Міністрів про схвалення концепції реалізації державної політики у відповідній сфері, концепції державної цільової програми та концепції закону, що за предметом правового регулювання належить до сфери, правовідносини в якій регулюються правом Європейського Союзу, підлягає опрацюванню з урахуванням *acquis communautaire* [13].

Проект постанови Кабінету Міністрів, а також проект розпорядження Кабінету Міністрів про схвалення концепції реалізації державної політики у відповідній сфері, концепції державної цільової програми та концепції закону, що зачіпає права та свободи, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, підлягає опрацюванню з урахуванням положень зазначеної Конвенції та практики Європейського суду з прав людини. При цьому розробник повинен визначити:

а) положення, які порушують права та свободи, гарантовані Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;

б) положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яких стосується проект акта.

Розробник повинен забезпечити врахування у проекті акта Кабінету Міністрів положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Результати опрацювання проекту акта Кабінету Міністрів відображаються розробником у довідці [15].

25 грудня 2013 р. постановою №9683 Кабінету Міністрів України було затверджено порядок планування та моніторингу реалізації органами виконавчої влади Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. Згідно даної постанови громадські інститути та організації можуть контролювати виконання Стратегії. Виконавча влада зобов'язана не просто публікувати План заходів щодо реалізації Стратегії на рік, що є основою для встановлення демократичного співтовариства в державі, а й надавати звіт за результатами моніторингу його виконання. Встановлений Порядок сприяє кращому контролю з боку громадськості за проведеними та ініційованими виконавчою владою заходами. Що демонструє проєвропейську спрямованість розвитку інституту громадянського співтовариства в Україні, у тому числі, в сфері самоорганізації та самоврядування на місцях [19].

Щорічний моніторинг реалізації Стратегії, який проводиться виконавчою владою на місцях із залученням громадських інститутів і організацій, є найкращим способом сприяння швидкому встановленню базису для розвитку громадянського суспільства [20].

Предметом моніторингу є «діяльність органів місцевої влади з реалізації Стратегії». Зокрема, співставляється буде відповідність фактично проведених заходів щодо запланованих. Крім того, буде визначатися ступінь досягнення результатів виконання і відповідності цільових програм тим, що були закладені спочатку.

Аналіз діяльності виконавчої влади та пропозицій і зауважень громадськості щодо реалізації Стратегії є чи не найважливішим аспектом моніторингу. згідно з прийнятим Кабінетом Міністрів Порядком, органи виконавчої влади за результатами моніторингу, зобов'язані створити проект річного звіту та забезпечити його публічне громадське обговорення. Після обговорення та підведення підсумків, результати моніторингу оприлюднюються (до 1 березня) [19].

У зв'язку з потребою удосконалення системи правового моніторингу в Україні доцільним буде вивчення і запозичення зарубіжного досвіду. У ФРН комплексний контроль за правовим регулюванням здійснює затверджена федеральним законом Національна рада з нормативного контролю (Nationaler Normenkontrollrat) [19, с. 83].

У Казахстані за підсумками правового моніторингу виробляються пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства, а також визначається кількісна інформація. Так, пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства за підсумками правового моніторингу включає в себе наступні положення. Тобто, наводяться норми чинного законодавства, виявлений дефект норми (норм) і приклади їх практики застосування, і в підсумку пропонується удосконалена редакція даної норми.

При визначенні кількісного показника за підсумками правового моніторингу необхідно врахувати наступне. Вказується кількість нормативних правових актів за такими параметрами:

1) кількість діючих НПА; 2) кількість суперечать законодавству НПА, які потребують приведення їх у відповідність (внесення змін і доповнень, визнання такими, що втратили чинність, зупинення дії (або окремої норми), скасування); 3) неефективно реалізуються в правозастосовній практиці нормативні правові акти (потребують внесення змін і доповнень, визнання такими, що втратили чинність);

4) застарілі чинності НПА, які потребують приведення у відповідність з чинним законодавством (внесення змін і доповнень; визнання такими, що втратили чинність); 5) суперечать законодавству нормативні правові акти, наведені у відповідність з чинним законодавством (внесені зміни та доповнення) [19].

Підготовка і оформлення проекту закону Республіки Казахстан включають в себе ряд послідовно взаємопов'язаних між собою процедур по його створенню, здійснюваному з використанням правил і прийомів юридичної техніки.

Закони Республіки Казахстан повинні відповідати загальним критеріям законності правових актів. До таких критеріїв належать:

1) правомочність суб'єкта, що приймає акт. Право приймати закони Республіки Казахстан належить народу Казахстану, Парламенту Республіки Казахстан (пункт 1, ст. 62 Конституції РК), а у випадках, передбачених Конституцією Республіки Казахстан (пункт 2 ст. 45, підпункт 4) статті 53 Конституції РК), – Президентові Республіки Казахстан; правильний вибір форми акта (рекомендується ретельно оцінювати можливе коло регульованих відносин і правильно вибрати форму закону (кодекс та ін.) або підзаконного акта; дотримання встановленої процедури підготовки, прийняття та набрання актом чинності; послідовний розвиток і конкретизація в акті принципів і положень Конституції Республіки Казахстан;

2) відповідність акта загально визнаним принципам і нормам міжнародного права, ратифікованим (схваленим) міжнародними договорами Республіки Казахстан (міжнародно-правові акти, що містять норми, які застосовуються безпосередньо чи шляхом видання внутрішньодержавних актів [19].

У республіці Сербія моніторингова оцінка проектів нормативно-правових актів визначає ряд стратегій, які могли б бути прийняті з метою підвищення якості законодавства. У тому числі сербському урядові рекомендується перевіряти відповідність чинного внутрішнього законодавства законодавству ЄС і чи є потреба внести поправки до чинних законів. Національній Асамблеї рекомендується переглянути свої функції щодо дій уряду відносно ЄС та законопроектів, приводячи національне законодавство у відповідність з правом ЄС, як зараз, так і після вступу в ЄС [20, с. 12].

Ратифіковані Сербією міжнародні договори не можуть суперечити Конституції. Однак, немає ніяких ознак юридичних наслідків, коли договір або в одне з його положень не відповідають Конституції. Наприклад, договір, який не відповідає Конституції, не набуває юридичної сили. Або якщо тільки деякі статті договору не відповідають Конституції. Як показує практика, в таких випадках Національні збори не ратифікували Конвенцію. Навіть у разі ратифікації, Конституційний суд може оголосити такий договір неконституційним.

Крім того, немає прямого твердження в Конституції Сербії, що норми міжнародного звичаєвого права повинні відповідати Конституції. Отже, звичай у міжнародному праві перебувають в ієрархічних відносинах з Конституцією, оскільки це прямо не передбачено щодо договорів, і, таким чином, несе в собі певний рівень правової невизначеності [20, с. 18].

Проведення моніторингу відповідності нормативно-правових актів чинному законодавству України, державним програмам і стратегіям конкретизують і концентрують зміст правового моніторингу, дозволяють більш чітко сформулювати його цілі, завдання, визначити прийоми, способи і засоби його проведення.

Вдосконалення та корекція чинного законодавства, державної стратегії та програм здійснюються на основі порівняння реального виконання із поставленими завданнями. За результатами моніторингу права і законодавства можуть бути зроблені наступні коригувальні дії: модифікація та внесення змін до існуючої державної стратегії та програм; розробка нових підходів до вирішення проблем; розробка проектів нормативно-правових актів на основних підходів.

Список використаних джерел:

1. Невеселов А. А. Правовой мониторинг и государственная политика: теоретико-правовые основы взаимодействия : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 – Теория и история права и государства ; История учений о праве и государстве / А. А. Невеселов ; Науч. рук. Д. Ю. Шапсугов. – Ростов-на-Дону, 2009. – 23 с.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id...cat_id.

3. Проект Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/05/nsrdu2020_1.pdf.

4. Чеснокова М. Д. Мониторинг законодательства и правоприменительной практики: опыт субъектов Российской Федерации / М. Д. Чеснокова // Журнал российского права, 2010. – № 8. – С. 89–95.

5. Forecasting law and legal definition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : definitions.uslegal.com.

6. Theodore W. Ruger. The Supreme Court Forecasting Project: Legal and Political Science Approaches to Predicting Supreme Court Decisionmaking, 104 Colum. L. Rev. 1150 (2004) [Електронний ресурс] / Theodore W. Ruger, Pauline T. Kim, Andrew D. Martin, and Kevin M. Quinn. – Режим доступу : <http://scholarship.law.berkeley.edu/facpubs/19>.

7. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00>.

8. Порядок проведення юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів і перевірки відповідності законодавству проектів наказів та інших актів Голодержслужби України (Затверджено Наказ Голодержслужби України 24.03.2009 №82) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uapravo.net>akty/laws-osnovni/akt5bksi3a.htm.

9. Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України №1219/7 від 20.08.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1219323-08>.

10. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів. Схвалено постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00>.

11. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

12. Порядок проведення юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів і перевірки відповідності законодавству проектів наказів та інших актів Голодержслужби України (Затверджено Наказ Голодержслужби України 24.03.2009 р. №82) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uapravo.net>akty/laws-osnovni/akt5bksi3a.htm.

13. Регламент Кабінету Міністрів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. №950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р. № 1156) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : search.ligazakon.ua>l_doc2.nsf/link1/KP111156.html.

14. From Rights to Remedies. Structures and Strategies for Implementing International Human Rights Decisions. – New York : Open Society Foundations, 2001. – 212 p.

15. Регламент Кабінету Міністрів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. №950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р. №1156) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : search.ligazakon.ua>l_doc2.nsf/link1/KP111156.html.

16. Порядок планування та моніторингу реалізації органами виконавчої влади Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. №968) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/968-2013-п.

17. Виконавча влада звітуватиме перед громадськістю // Інфобулетень КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.info-kmu.com.ua/2013-12-25-000000pm/article/17501639.html.

18. Fünf Jahre Bürokratieabbau. Der Weg nach vorn. Jahresbericht 2011 des Nationalen Normenkontrollrat. – Berlin : Nationaler Normenkontrollrat, 2011. – 104 p.

19. Методические рекомендации по проведению правового мониторинга нормативных правовых актов и по подготовке Концепций и проектов НПА // Министерство Юстиции Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : adilet.gov.kz>ru/node/15896.

20. Law drafting and legislative process in the republic of Serbia. – Warsaw : OSCE, 2011. – 93 p.

* Онищук Ігор Ігорович – кандидат юридичних наук, в. о. доцента кафедри теорії та історії держави і права Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.